

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi romai kath. irodalmi társulat heti közlönye.

Megjelenik minden szombaton. — A társulat minden rendű tagjai a lapot tagdíjajukért kapják. — Nemtagok részére előfizetési díj: egészévre 4 frt félévre 2 frt, negyedévre 1 frt.

Ugy a Lap szellemi részét illető cikkeket, mint az előfizetési pénzek a „Közművelődés“ szerkesztőségének Gyulafehérvárra a várba küldendők.

Az egyház küzdelme és diadala.

Hullámzó tengeren, ezer veszély között küzdve egy hajót látok; — a szelek mérge végpusztulását süvölti s minden perczen elnyeléssel fenyegetik a feltamadt hullámok habjai; még az ég is őt látszik üldözni. A hajón levők vészkiáltása a telbőszült tenger morajába vegyülten hangzik el; midőn egy hang emelkedik föl s megszegyenülve vonulnak vissza a nyugtalan habok.

Tizenkilencz századon keresztül kelet és nyugat minden részeiben egy, a szelek dühének minden oldalról kitett hajó vala Krisztus egyháza; de, mert Jézus mindig e hajón volt, — *„Ime én veletek vagyok minden nap a világ végéig“* — sohasem kövekezett be az ellenségeitől őnhajót és készített hajótörés. A felzudult hullámok után mindig csend len; gyozott mindig Jézus hajócskája. Szent Pállal, de meg szorongobb szívvel, mondhatja az egyház, hogy o a legkeserűbb vészek ellen harczolt szüntelen. *„I eszelyekben a városban. . . veszélyekben a tengeren, veszélyekben a hamis atyafiak között . . . éhségben és szomjúságban . . . hidegben és mezítelenségben“* (kor. II. 11, 26, 27) de ugyanazon apostollal azt is ei kell mondania: *„Üldözéseket szenvedtem és mindenekből kiszabadított az ur.“* (Timoth. II. 3. 11.)

Annyi század viharait látta már az egyház! — Nincs egyetlen korszak, mely az egyház közelit vesztet ne hitte volna; nincs, mely csodásan talpra állni ne látta volna.

„Alonohanok — írja Bougaud — hogy Isten az ő egyházát minden században meg hagyja halni, hogy minden században meglegyen az a gyönyörűsége, hogy fel-tamassza.“ (Ker. és korunk, IV. kötet.)

A veszély számtalan s különböző időben különböző volt; de alig hangzott el a tomboló ellenség örömkialtása: *győztünk!* —, mindig kigyult az ég s azt dörgé vissza: *batgák!* . . . *reszkessetek!* . . . *nem hal meg az Isten!*

A történelem lapjain nézzünk utánna e ténynek — röviden, néhány vonásban.

Még csirájában volt az egyház terebélyes fája; az apostolok alig hirdetik még Jézus tanát: már a zsinagógákból kitasztva megostoroztataak, börtönbe záratnak, végre a legborzasztóbb kínok között kell elvérzeniök. De az eredmény nem felelt meg a pokol sötétjének. Az apostolok véreből egy új keresztény világ jött elő. Már Sz. Pál azt írhatá a rómaikhoz: *„Jézus hitte az egész világon hirdettetik“* (I. 8); a kolosszaiakhoz pedig: *„az evangélium minden teremtménynek hirdettetik az ég alatt.“* (I. 23.)

De most egyszerre mindent elnyeléssel fenyegető boszu-düh s megrázó menydörgés közepett tornyosul a legsötétebb zivatar, milyent a világ valaha látott; egy zivatar, mely a Libanon legszebb czedrusait földre tiporta. A nép királyai az Ur ellen lázadnak. Az egész római birodalomban halálparancsra gyult ki a hajnal s ártatlan vértengerben hunyt el a nap.

Három századon keresztül szakadatlanul üldöztek az egyházat, s ezen három század alatt több mint 14 millió keresztény vérzett el; s valljuk meg: a legalkalmasabb eszközöket válogatta ki ez alatt a pokol Jézus hajócskája ellen, hogy azt zátonyra juttassa; de Szt Péter szorongatott hajója nem sülyedt el, sőt naponként szaporodott a hívők száma úgy, hogy *Tertullian* joggal mutathata a tényre: *„A vértanuk vére a kereszténység magva.“* *„Gáncsoskodjatok, a mennyit tetszik; csökkentsétek a vértanuk számát; jelmezzétek tetszettek szerint az üldözöket. Gyártatók újra Nérot; mentegessétek Tiberust, Diocletiant; annyi áll, hogy három századon át a keresztények oda nyújták nyakukat; és három századon át argalom, kegyelem nélkül suhogott a kard, annyira, hogy kicsorbult, darabokra tört, a hóhérok kifáradt kezéből kihullott; az utolsó üldözöböl a meggyalázott düh eme kiáltást csalta ki: győztél Gahilaca!“* (Bougaud.) Az egyház nemcsak épen menekedett meg e nagy veszélyből, hanem — Dr. Bitá D. szavai szerint — *„zászlaját éppen az ellenség táborában s várában tűzte ki.“* Maguk a császárok zuzzák szét az egyház ellen hiában használt fegyvereiket. A világ fejedelme a Megfe-

szített lábaihoz hulla, s ékszereit a kereszt tövéhez rakta, és Róma, a császárok fővárosa, az evang. hit központja, a pápák székhelye lett.

A következő századokban a folyton támadt eretnokség és szakadások által készített új veszély fenyegette az egyházat. Mily pusztítást okozott az I. ker. császár idejében csak a hűtlen Arius?! Mennyit garázdálkodtak Macedon, Nestor, Eutyches, Pelágius és Donatus?! „Kelet virágzó kereszténysége e szellemi dögvésznek esett oda martalékul, s a mi még abból fennmaradt, azt Mohamed fanatikus követői semmisített meg.“ (Karsch L. Material. Ration. és Kereszténys.)

E viharok Péterhajóját veszélyvel fenyegették, s mégis! . . . a nyugatrómai birodalom összeomlik; de az egyház él. Az eretnekek nyomorultan vesznek el, az egyház fennál, ő mindig az maradt, a mi volt: Jézus Krisztus tiszta, szűz menyasszonya; „az igazság oszlopa és erőssége.“ (Timóth. I. 3. 5.)

Az egyház történelmével minden időben párhuzamosan haladt az eretnokség története, s mint-hogy az egyház ellen minden században keletkezett egy-egy felekezet, szabályellenes lett volna, ha ugyanaz nem ismétlődik a 16-ik században. Igen, a 16-ik volt azon szomorú század, melyben az emberi szenvedélyek felzudult hullámai elmúlélssel fenyegették Jézus hajóját. Hivatlan, illetéktelen test szerinti tanítók vallásszerzőül tolják fel magukat s az Isten fia által kinyilatkoztatott igazságok helyébe saját, az érzékiségnek tömjénező tanaikat leptetik. Némethon legszebb része, Anglia az addig szentnek nevezett sziget, Schweicz elszakadnak, Franciaország egy részét; — nem, Európának csaknem összes tartományait megmérgezik az eretnek tanok.

Mindenik félt, mindenki remegett. Az egyház imádkozott.

Hatalmas Ur! — sohajtott az egyház — tehát az ellenség zsákmányául engeded a véreden megvásárolt örökséget?! — — És az Ur látta a kifosztott oltárok könyvtől ázott gyászfátyolát; meghallgatta imádságát: „Parancsolt a szelknek és — csendesség lett.“

A világnak volt készítve a veszély, s az Ur csak egy részt engedte elszakadni, megtartván és megtisztítván a nagyobb részt.

Ezen megrendítő csapás felrázta veszélyes almaikból az egyház gyermekeit, az ellenség állandó támadása folytán fölvirágoztak a theologiai ismeretek, és annyi elszakadt európai királyság s tartomány keserű vesztése, Kelet- és Nyugat-India, Amerika, Brasília, China és Japán nagy részének dicső megtérésével lett pótolva; tehát itt is bebizonnyult az, a mit a múlt századok bebizonnyítani törekedtek, hogy Jézus hű maradt szavához s egyházát soha el nem hagyta.

Az újabb, nem rég múlt idők eseményeiben szintén fenyegetve látjuk az egyházat. Nézzük csupán a múlt század végén kitört francia-forradalmat. Az egykor oly vallásos francia nép háborút üzent az egyháznak. Az istentelenek vad káromlá-

sokkal kihívták az Istent, bizonyít a b: létét, vagy meg szemtelenebb arczátlansággal meghagyták Neki, vonuljon vissza menyországba majd elkörmányozzák őket önmagukat! . . . s Franciaországban nem volt többé Isten. (V. ö. Dr. Bita D. „A Kér. vall. ist. eredete 954 lap.)

De ő, a hatalmas Ur, hatalmas szavával parancsolt a szelknek s csendesség lőn. Mír a következő évben elhatározták, hogy van Isten, van lélek, van halhatatlanság. Az egyház ismét föllélegzett.

Annai századon át győzött az egyház; de vajjon kiállja-e a jelenkor titkos és nyílt ostromait? Megtud-e mérkőzni korunk hatalmas szellemével?

Ma — mindenki tudja — a tudomány és művészet Istennek szolgálni többé nem akarnak.

A szabadkőműves „testvérek“ egész serege tudákos szóbőséggel, s szemtelen arczátlansággal fölfegyverkezve, az egyház ellen emeli ellene lövelni mérgezett nyilait. — Elvetemült, nyereszkeskedő firkászok egyházellenes könyvei árasztják el a világot. — A kereszténységet alapjában megtámadó, a keresztény népek legszentebb érzelmeit mélyen sértő festmények által nyilvánosan és büntetlenül meggaláztatik az egyház. Szóval: ma „miután Jézus Krisztust levették a keresztről, helyét ő foglalja el, s a szenvedés benne folytatást nyer.“ (Bougaud.)

Féljünk tehát? — Soha! . . . Éppen ez az ő sajiatságos dicsősége és győzelmének biztos jele. „Ha engem üldöztek, titeket is üldözni fognak.“ (Ján. XV. 20.)

Hiába számítják napjait, hiába készítik neki a koporsót. A múlt az egyházra nézve a biztos jövő záloga. Tizenkilencz század küzdőterén minden elhullott jobbról és balról; ő ma is él. Él az ifjuságnak teljes erejében. 19. század óta nem a legmerészebb támadókkal küzd az egyház? Es 19. század alatt az egyháznak hány dogmája, melvik tanítmánya maradt érintetlen? — Csak egyetlen tévedést fogadott-e el vagy helyeselt-e valaha az egyház?

Nem: Ó mindig kárhoztatta a tévtant. Ó mindig az maradt, a mi volt: „az igazság oszlopa és erőssége“ (Tim. I. 3. 5.)

A győzelem biztos tudatában mindig szánó pillantással nézett le dühöngő elleneire a szt.-hegyről, látta, mint törnek meg sziklafalán az emberi szenvedélyek tájtétköz habjai s mennyei jegvesére támaszkodva nemes büszkeséggel szólott: „Ti mind elavultok, mint a ruha; . . . én pedig ugyanaz maradok s esztendeim nem fognak el.“ (101. Zsolt.) Avagy hol van ország, mely az ő éveit számlálná? Ő él, míg az idők; neki élni kell; ellenségei pedig megfognak semmisülni. Ő a kő, és „a ki ezen köre esik azt összezuza!“ (Máté 21. 44.)

Valami isteni, titkos erő fekszik kezeiben, a mely által neki lehetséges az, a mi más semmi hatalomnak nem áll tehetségében. Csak a legújabb idők eseményében is fényesen beigazolván van, hogy

Szt-Péter hajójának kormányosa, — a kifosztott, megrabolt vatikáni fogoly, — a felzudult hullámok közül diadalmasan emelkedik ki, midőn koronásfők, elismert nagyságu államférfiak saját véleményüket elnémitják hogy reá halgassanak, ki magát az egyház fejének nevezi, és szavaira tiszteletteljesen fejet hajtának.

Reméljük tehát ma is; ma inkább, mint valaha!
Az egyház gúnyolóinak pedig P e t h ő J ó z s e f,
jeles egyh. költőnk szavaival azt mondom:

„ . . . . reszkesetek,
Ha trónját sérti kezetek!
Az idő, mely annyit kiállt,
sirotokon is átkiált:
„Nem hal meg az isten!“

Markaly Antal.

Az eszmék eredete.*)

A psychologico-onthologicum rendszer kifejtésében nagy könnyűségünkre van az, hogy a kutatás és buvárlatnak járt ösvényeire akadunk. Az ideológiának az volt a feladata, hogy eszméink keletkezési módjával ismer-tesen meg bennünket. E célra nézve nem lesz hat-
rányos, ha bár egy pillanatra is betek ntünk az észnek szerkezetébe. Nem látunk itt művészies gépezetet, a szellem áll előttünk egyszerűségében, az ész bensejében a távolságok egy pontban folynak össze, mert kiterjedés nélküli a gondolat, mely azokat megjeleníti; pillanat és örökkévalóság találkoznak, mert mindkettőt szellemi eg-maga elé idézi az ész; erről valóban elmondhatni: „Tér es időnek rajtam nincs hatalma, mérhetlen birtokom a gondolat.“ Szellemünk eszméibe foglalja be az erők tör-
vényeit, az elvek benne kis naprendszerek, melyeknek a többi igazságok planétái.

Azonban ne gondoljuk, hogy csak hideg fény az melyben a szellem, mint sajátos légkörben születik: vágya heviti, delej reá nézve minden jó, ez iránti von-
zalom a lelkek közt az összetartás, momentuma — a szellemek nehézkedési törvénye: a szeretet. Él a szellem s az életműködések egész sorát mutathatja fel, melyek mindegyike azon pontba tér vissza, melyből kiindult. Bent a tudás szavára, mintegy ujjá teremtetik a lét, átvarázsolva esetékes léte szűk köréből, átöltöztetve az eszmék fényébe, mely halhatatlan.

Mindazonáltal a földről vett hasonlatok a szellem ecsetelésénél nem annyira ennek képét, mint inkább ké-
pének árnyalatát mutatják be, — ezt fürkészve, az Ur lehetetéhez járunk közel — az Ur pedig — mint tud-
juk — lényegében hozzáférhetlen.

Jöllehet a szellemünk, vagy a mennyiben testünket élteti, lelkünk nagy erőt képvisel önmagában, hogy ismeretekkel bírhasson érintkezésbe kell lépnie a külvilággal, s egyáltalában a tárgyilagos renddel, mert a megismerhetőség, mely a dolgokban van, még nem ele-
gendő ok arra nézve, hogy bármit tényleg megismer-
ünk. A véges elme lépésről lépésre halad — a lélek szemeinek ép úgy, mint a testi szemnek, megvan sajátos

látköre, melyet különböző szempontból terjesztetni, vál-
toztatni képes. Már pedig közvetlenül nem áll össze-
kötetésben a szellemmel az anyag, annak összes mű-
ködése transiens tényekben folyik le és mint a modern
phisikusok nagy része mondja: végelemzésben mozgás; továbbá tisztán mozgásnak alávetett dolog csak úgy foghatja fel a dolgot, a mennyiben ez reá hat, nem pe-
dig a mint önmagában van. Az előbbi mód az érzékek — utóbbi az értelem sajátága. Szükségünk van tehát valami közvetítőre; u. i. vagy a szellemnek kell leeresz-
kednie az anyagi működések vonalához, vagy ezeknek kell az értelmiség fokáig sublimáltatniok. És valóban a bö csészek leleményes esze gondolt is ki erőt, mely mű-
ködése folytán az anyagot, mintegy szellemivé, — az egyedit egyetemessé, a végest majdnem végtelenné alakítja át. Ha ezen erő azonosnak gondoltatik az észszel, egészen megnyerte tetszésünket; ha pedig mint külön-
vált valami állítatik a szellem elé, hogy ne legyen a láterő maga, hanem csak mintegy szemüvege — több nehézségre szolgáltat alkalmat, vagy nemcsak alkalmat, hanem okot is. Ennek száraz elemzésébe nem szándé-
kunk szélteben-hösszában beleavatkozni, annyi bizonyos hogy inkább elfogadható az első állítás, melynek értel-
mében az abstraháló tehetség az ész tulajdona és nem eiklonított erő. Az ész saját képességével termékenyíti meg önmagát, nem lát más „entitatu“-val, hanem ter-
mészetes belső erejével. Az értelmi és érző alany ben-
nünk egy, ennek azonossága a hid, mely az értelem és érzés tavola fölött ívezik.

Igy az emberben nemcsak az idegszálak közee-
dései érdemeinek figyeimet, hanem a tehetségek halózata is, melyek egymásután állnak és alanyuk egysége foly-
tan kölcsönös hatás és viaszahatás k-pet nyújtják; olyanok, mint a fogaskerekék, mihelyt az egyik mozdul, mozdul maga módján a többi is. Az érzés tehát átviszi a tárgyat az ismeret körébe, a képzelem megjeleníti ezt, erre veti megfigyelő tehetségét a lélek és pillantása a dolgot lényegében fürkészi. Miné magasabb az ész annál behatóbb a lények körüli buvárlata. Az elvonó tehetség az értelemme egészen össze van forrva és így a mit az érzés egyedinek mutatott, az értelem már egyenesen általánosnak tekinti, és hogy ezt még inkább láthassuk, tartsunk fogalmaink felett szemlét. A dolgok egyediek, fogalmaink mégis általánosak. Nem akarjuk felújítani a formalismus vagy tulhajtott realismus kér-
déseit, elismerjük, hogy a tárgyak egyediek, de nem ál-
lanak oly elemek és tulajdonságokból, melyeket csak egy bírhatna kizárólag. Egyedül Isten lényegében egyet-
len. Így tehát a dolgokban megfigyelt lényeg és annak, egyéb sajátjai vagy alkatrészei, a többszörítés lehetőségét mutatják fel. A dolgokban a ténylegességet kivéve nincs individualitás, sőt csakis ennek színezete teszi az egész dolgot singularissá, — ha tehát ezen tekintet alatt nem vétetik szemügyre, nem csoda, hogy általánosnak tű-
nik fel.

Hogy az ész kedve szerint egyik fogalomtól a má-
sikkhoz átmehet, vagy ugyanabban egyik-másik tulajdon-
ságtól eltekinthet, erre nézve szellemisége és ebből ki-
folyólag az anyagtól függetlensége fogadható el ok gya-

*) L. lapunk 1884. évf. 52. számát.

nánt; ebből magyarázandó ki az analytical és synthetical erő is és ebből az universalis ideák szaporítási módja. Világért sem mondanók azonban, hogy az egyetemes fogalmakon kívül, az egyedit nem alkothatja magának az ész; ez azonban inkább reflex jellegű, az értelem ugyanis elgondolja, hogy a lényeg, mit felfogott, jelen vagy elmúlt, és most visszaidézett valóság factumában lép eléje. Az észbeli összeköttetések fonala; egyenlőség, hasonlóság, ok-okozat viszonya, maga az ellentét is, szóval a dolog intelligibilitásának minden oldala, sőt mivel az érzéki és érzék feletti rendnek igazságai analogiai rokonságban vannak, összes eszméink közelebbi vagy távolabbi fokban, az érzéstől erednek.

E rendszer nem ütközik a hit igazságaiba — kimagyarázza a legprimitív fogalmat — a következtetések legcomplicáltabb alakjág — természetes és egyszerű megoldását adja benső szellemi életünknek. Fejtegetésünkben egyéni nézet nem volt vezérünk, mert ez veszedelmes, lélekvesztő, rossz, ezzel a tételek és hipotézisek közé evezni, elragadja az embert a consequentiák áramlata és belesodorja gyakran az ellenmondások örvényébe.

Világos, hogy a gondolkozási erőt csak a szellemnek tulajdonítjuk és ezért csak sajnálattal emlékezhetnénk meg mindazon sensualis combinatiokról, melyekbe az újabbkori bölcsészek közül többen bocsátkoznak. Ők a gondolat-erőt mindenütt keresik és sehol sem találják; Kant a lélek székhelyét az agy-gyomrocokban található vízbe helyezi, — a másik phosphort kíván, enélkül nincs gondolat; a harmadik szerint ezen erő nincs az agy egyes részeiben, de azért mégis meg van az egész agyban, — a negyedik „erő-ösztet“-ről beszél, hogy így eltuscolja a hollét kérdését stb. Mondhatnók rendszerük álarczos bál, melyre révtánok kaptak meg hivót és hol belépti-jegy: az érthetelenség.

Vagy talán nem mondjuk komolyan, hogy a víz is gondolkozik; vagy talán az elemek azon kölcsönös combinatioja, mely az agyban szemlélhető, eredményezi a gondolkozási erőt, akkor tehát az egyes részek is közrehatnak, mert az egész részek összege és így részben azon elemekben rejlik az alvó gondolat, de ezen anyag halmaz szüleménye hogy lehet anyagtan? mert anyagi összetétele, bármily finom és tökéletes legyen, egyszerű és oszthatlan valamit, mint gondolat nem idézünk elősoha. Az „erő-ösztet“-ről nincs miért beszélni, mi sem mondunk, hogy a szellem erőtlenség; csak azt nem értjük, hogy anyagi erő-ösztet elég a gondolathoz. Ha igen, úgy kérjük azt a vegytani formulát, mely a gondolat szülője, mert ha ez meg van már, úgy a legutolsó vegyész lombikjába is vissza varázsolhatjuk Dante vagy Milton szellemét. Emberi szellemnek érdemes dajkái — elvész közöttetek a gyermek, vagy legalább is nagyon árva lesz a gondolat, melynek se apja, se anyja, s nincs biztos eredeti helye.

Isten kijelölte a tudás határait, de mégis nyújtott elég tért a haladás és buvárlatnak; mindazonáltal, ha teljesen tisztá fogalommal nem fürkészhettünk remek művet, nem csoda, még a nap belsejét sem hatolhatja át láterőnk, pedig az csak anyag és így alantibb hasonlatossága Istennek, mint a szellem. Többet mondunk, ha

Szt.-Tamás ide adta volna a tollát. A kérdések nehézsége nem ijeszti el a buvárt, sőt ösztönzi őt munkásságában; — ki tudni akar forduljon az Urhoz! „Petat igitur sapientiam a Domino et dabitur ei in affluentia.“

S. N.

T Á R C Z A.

Ünnepi naptár.

Verses jelmondatokban.

(Folytatás.)

Febr. 19. Sz. Konrad hv. III r

A jó öntudatot Konrad megszerzeni oktat:

Sérvésben kitűnő pártfogolónk lehet ő.

Febr. 20. Sz. Ekvér pk.

Boldog szent Ekvér: méltóságot szíve nem kér;

Ám ha kitüntetik őt; látni a jogkövetőt.

Febr. 21. Sz. Eleonora királyné.

Mint gyémánt ragyogón fénylik koronán sa porondon;

Tiszteli férj, s azután védi a szende magány.

Febr. 22. Körtönai Sz. Margit, III. r.

Ámbár tévede ő: lett bánat tükre e szép nő!

Oh! mi sokan követik ott, kik emitt tehetik!

Sz. Péter szék Antiochiában.

Antakián a „szék“ megürítve, a Fő hova essék?

Vissza a „szék“ lesz „kész“, és „Róma“ lészen a „mór.“

Febr. 23. Sz. Romána szüz.

Gyermek; s már kincsét féltvén, menekül, szalad ismét,

Méltán; mert ez erényt hordja törékeny edény.

Febr. 24. Sz. Mátyás apostol.

Rája esett a sors, aztán a fejsze, a gyilkos;

Minden esetben sokat nyert az apostoli had . . .

Sz. Ethelbert király.

Kent szép angol kert; hiven gondozta Ethelbert;

Jó Viktoria így Albionodba' te tégy.

Febr. 25. Sz. Cézár orvos.

Orvos s tisztviselő! a szerény s szüz rényre miként jó?

Szülte dicső Cézárt a naziáni család.

Imets F. Jákó.

A Harmat és Rózsa.

— Allegoria. —

Mikor a nap

Nyugodni szállt oda a hegy mögé le,

Hullt a Harmat

A Rózsának üde piros kelyhébe.

Rózsaágyán

Nem sokára szelid szender lepte meg

S félálmosan,

Félig ébren szemlélte az egetet.

Az égen az
Almos holdnak keskeny ezüstsarlója
Felhők között
Ugy világolt, mintha ott sem volt volna,
És a Harmat,
Hol a felhő lomhán tovább ballagott,
Bámulta a
Nyomdokában ki-kigyuló csillagot.

Egyszerre csak
Elégülten így sóhajtott magában:
Jobb is lenne
Itt meghalnom, mint élnem a világban!

Mikor aztán
A Rózsának bágyadozó szirmai
Elkezdettek
Szépcsendesén nyugalomra hajlani:
A Harmat, bár
Rózsa szívében biztos volt az élete,
Fájlalta, hogy
A csillagra többé föl nem nézhet.
Fájdalmában
Minden áron szabadulni kívána,
Amde minden
Kivánsága, fáradsága hiába!

Még a külső
Szirmok így-ugy, lomhán nyitva voltak,
De a belső
Bezárultak már erősen azalatt.
A Harmat meg
Börtönében segély után így esdett:
Szitakötő,
Szorgalmas méh, mentsetek meg engemet!
Szitakötő,
Szorgalmas méh nem mehetnek menteni,
Mivelhogy már
Valamennyit édes álom környezi.

— Ott marad hát
Segély nélkül most a Harmat egyedül
S Rózsabörtön
Légkörében mély álomba szenderül.
Bánatja is
Továtűnik, elenyészik sebtiben,
Hosszu, csendes
Édes álmát nem zavarja semmi sem.

* * *

Este, mikor
Hullt a Harmat a Rózsának kelyhébe,
Egy rut szellem,
Délővi szél lengett oda feléje.
Ez a szellem
A Napnak volt választottja, kegyeneze,
S életében
A Harmatot csak üldözni szerette.
De hát az éj,
Almadozó gyermekinek hü öre,

Kegyeltjének,
A Rózsának meghagyta volt előre,
Hogy zárja rá
Okkal-móddal a Harmatra szirmait
S oltalmazza,
Védelmezze minden bajtó! hajnalig.

Mire aztán
Jött a hajnal, és nyomába a reggel,
Nyugati szél
Odatermett s a délit az üzte el.
S hogy elkezdte
A Rózsa is szirmait kibontani,
Véget értek
A Harmatnak csendes-édes álmai.

Véget értek
Es az égen még kereste csillagát,
De mivelhogy
Továtűnt volt, így hallotta bus szavát:
Mi az oka?
Mit vétkeztem, hogy engemet a Rózsa
Ily vakmerőn
Egész éjre börtönébe záróla?

— Balga Harmat,
Az, a mit te börtönödnék nevezél,
Szólt a Rózsa,
Menhelyed volt, hogy ne bántson Déliszél!

Bodó Adám.

P. Vitus szellemi hagyatékaiból.

Túr, jan. 15. 1885.

Kedves Lajim! Biz éppen neked való a lamentatio, mint Nagy Antinak a Mányi temetése után az olvasó. — Neked, akit Isten egészséggel, könnyű vérrrel, jó természettel, vig kedélylyel áldott meg! Tudod, mit mond barátunk Balla Károly:

„Mit busulsz, mikor semmi sincs?

Más két annyit is nyögött,

Szánd meg, bánd meg büneidet,

Csapd pofon az ördögöt.“ — —

Hát még engemet is gyanúsítsz, mintha én neheztelnék, én? Pápai barátomra? Én Istenem! egy vagy még a hazában a régiek közül, a ki engem ért; és téged kívánnálak elveszteni. — inkább haljak meg Lelkem öcsém! hogysen ezen szentségtörésnek csak árnyéka is láttassék bennem. — Voltam kétszer a mult nyáron Kolozsvártt, de soha sem voltál otthon. Azt mondák egyszer, hogy Szilágyba mentél; mis izben, hogy Nagybányára utaztál. — Csak az édes anyád várt ugy a világra, mint én kívántalak volna látni, de azon gyönyörőtől is megfosztattam. — Ezen templomi szereket pedig azért sürgettem, hogy ez által vegyelek rá a Turba jövetelre, mit Albert öcsémmel együtt szívszakadva ohajtottunk. — Azért hát nekem ne lamentálj, hanem szokott módorod szerint, irj bohónál bohóbbakat.

Tudod mit mondék neked egyszer a Bányán? most is csak azt mondom:

Hadd dühöngjön hadd harcoljon
 Egymás ellen a világ,
 Hadd száradjon, hadd hervadjon
 Erdőn, mezőn a' virág!
 De mű azért azok leszünk,
 A kik voltunk régen is,
 Jó barátok, vig bohócok
 Ifiontan vénen is! — — —
 Régi borok, régi pénzek,
 Régi könyvek s emberek
 Többet érnek, mint az ujak,
 Többet akármí legyek.

Ugy segélyen a Mindenható, a mint ezt őszintén
 írom es érzem, és előtted igazán nyilatkozom! — De
 tudod mit? Nálam a mezitlábos gymnasium kinyílt, s a
 sok czondrás, bocskoros á. b.-czisták, mint a musali
 alumnusai a Csáki praelectioján hallgatandók az athenae-
 umba teljtek — könyveket nekik most szerzek; tudom
 lesz te is egy benefactor és kuldesz számokra valami
 olcsóféle papirosból egy konczot. — Majd ha könyv nél-
 kül a Miatyánkot megtanulják, éretted fogom azon ártat-
 lationak felajánlani. — No kell-e több jutalom? s kell-e
 nagyobb nyilatkozat, hogy tégedet forrón szeret a téged
 ölelni kivano

s szerető bátyád

Szegény P. Vitus, m p

Sietve írtam, mert a ba-, be-, bi, stb béka kurutyo-
 lások ragják tüleimet, Kolozsvári Sandor pedig siet, azért
 bocsánat hebegurgya, de őszinte szívből származott ren-
 deimert.

Csipkés-vár, és tisztel nejevel együtt.

Írj vagy három rendet, de Pápai stilusból a régi
 modor szerint, érted vágyom még élni.

Szegény P. Vitus, m p.

Tekintetes Pápai Lajos urnak szeretettel s ba-
 rátsággal. Kolozsvarott.

Ha én írom szeretettel,
 Te se írd hát: „tisztelettel.“
 A barátság forrón lehel,
 A tisztelet hideg kebel.
 S mikor a tél ünnepe,
 Jó ha meleg szerepel.

Propera quoscuis ad nos
 et Te et nos recreatum.

NB. Pápai Lajos egy járai nagybirtokos volt,
 mint mondják P. Vitusnak egyik legkedvesebb barátja.
 — Gyakori levelezésben álltak egymással.

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

— Püspöki látogatás Északamerikában.

A tapasztka-mackeni apostoli hely.ők ur a mult év ta-
 vaszan nevezett apostoli helynökség Szt.-Mihály című
 missiói állomásán püspöki látogatást végezvén, annak
 megkapó leírását tette közzé a missiói lapokban, melyet
 A „Kath. hitterjesztes lapjai“ nyomán sietünk lapunkban
 is közzé tenni, hogy lássunk csak egy vonást azon hős
 lelkü férfiak életéből, kik a zordon éjszak kietlen hősiva-

tagjain áldozzák fel életüket Amerika indiánjaiért. Az
 érdekes tudósítás így szól:

„Nativité missió-állomás, 1885. aug. 4. April 7-én
 (1885.) távoztam Gondviselés missió-állomásunkról, hogy
 meglátogassam Szt.-Mihály állomásunkat a Rae nevű
 erőd mellett. (Az Északamerikai Egyesült-Alla-
 moktól éjszakra a Jeges-Tengerig nyúló terület „Union
 of Canada“ név alatt angol birtok. A kereskedelem biz-
 tosítására a kereskedelmi társulatok nagy távolságokban
 erődített állomásokat tartnak fen, hogy biztos men-
 helyekül szolgáljanak az indiánok ellen az árucikknek
 és a vásárlást eszközölő hivatalnokoknak. Szerk.) Uta-
 zásom szerencsés és gyors is volt, mert 10-én délután
 már megérkeztem.

Ft. Roue (olv. Rur) atya és háznépe meglátván a
 tengernek is beillő Rabszolgá tó hullámaina dereglyémet,
 lesiettek a partra, hogy fogadjanak, a hűvek pedig a mis-
 sióház előtt várokoztak. A kápolna kisedő harangja vált-
 tig erőlködött, hogy minél erősebb legyen hangja. Der-
 mesztő hideg szél járt a tengeren, míg jöttem, nagyon
 természetes tehát hogy átjárta minden izemet.

A templomban megáldottam a hűveket. A házban
 kebel-emre öleltem szeretett papomat, azután jött az egész
 nép és mindegyik kezét fogott velem indián szokás szerint.

Rae erőd környékén inség uralkodott jövetelemkor.
 A jó Rur atya örvendett ugyan, hogy oly hosszú egye-
 düllét után találkozhatott paptársaival, de nagy fejtörést
 okozott szegénynek, mit fog tenni adni három vendégének.
 A jó Isten segített rajta, mert kevéssel érkezésünk után hus-
 vetödött konyhájára.

Másnap meglátottam európai hűveinket házaikban
 az indiánokat pedig az erőd körül vért sátraikban. Indián
 hűveim között találkozott néhány beteg, másoknak pedig
 a szó rideg értelmében nem volt betevő falatjok. Vigasz-
 taltam őket az Ur Jézus példájával, akinek nem volt hova
 fejét lehajtani, aki éretünkint halált szenvedett.

Ami szabad időn maradt, arra használtam, hogy
 átnéztem és kijavítottam az indiánok számára „hegy.“
 (Az indián törzsek neveiket lakóhelyöktől, életmodjoktól
 vagy különleges szokásaiktól vették: így p. o. a szóban
 forgó törzs most is szeret hegyek és erdők közé vonulni.
 Szerk.) nyelven írt imakönyvünket. Írtam néhány templomf-
 éneket, a „Jöjjei Szentlélek“ és „Mondjéneket zengő nyel-
 ven“ címűeket pedig lefordítottam.

A „hegy“ törvshöz tartozó ker. indiánok kapnak
 az írás és olvasáson. A hithirdetők szívesen tanítják őket,
 és hűveinknek felénél több ír is, olvas is. A hitélet ápolására
 fölötte üdvös, hogy olvasni tudnak, mert a rengeteg puszt-
 raságban magokra hagyatva is emlékezetökbön tartják
 olvasás által a ker. igazságokat. Az indián könyvek meg-
 írása nem könnyű dolog, a nyomtatás költségei sem térül-
 nek meg, mert ingyen osztogatjuk szét a könyveket, de
 sem a fáradságot nem panaszoljuk föl, sem a költséget
 nem sajnáljuk, mert könyveink pótolják vándor hűveink-
 ről a ker. oktatást. Irni is szeretnek. Kincset ad az indi-
 ánnak, aki egy szál plajbászt ajándékoz neki. Ami nyírta
 kéreg kezügyébe esik, azt befirkálja: ha plajbász nincs,
 korommal ír. Ha nem kerithet sem papírt, sem fakérgyet,
 dészkára írja levelét. Ft. Rur atya beszélte, hogy egyik
 beteg hűve háromfele levelet küldött hozzá: az első balta-

nyélre, a második nyíl vesszőre, a harmadik pedig kis leányának karjára volt írva. A leányka letérdeit a hírhirdető előtt, fölemelte beirt karját eme szavakkal: olvasd el ezt lelkiatyám.

Itt tartózkodásom alatt néhány családot kivéve találkoztam összes indián hiveinkkel, kik a Rae erődöt látogatni szokták. A család-apák feleségestől, gyermekestől érkeztek valamennyin. Az egyik sátoraij érkezett, a másik távozott. Tíz napon túl nem igen maradt egy sem, mert általában mind szükében voltak az élelemnek. Többnyire négy szem közt kívántak velem beszélni a család-fők, hogy előadják lelki bajaikat; szívesen teljesítém ezt a kívánságot, mert így mindegyiket figyelmeztethetem fogyatkozásaira. Ez a sokat üldözött nép végtelenül halás jóakarói iránt; akadt köztök, aki együgyűségében úgy nyilatkozott, hogy olybá veszi, mikor kezét fog velem, mintha a jó Isten jobbát érintené. A szavak talán helytelenek, de a szív egyenes!

Aldozó-csütörtök napján ünnepélyes szentmisét énekeltem. Félvér hiveink mindnyájan, az indiánok közül pedig sokan megjelentek. A környékről érkezett, indiánoknak annyi eledelök sem volt, hogy legalább ezt az egy napot velem tölthessék. Fájdó szívvel hajlottam kérésőkre, hogy a vecsernye után fölszedhessék sátoraikat, mert azt nem akartam, hogy koplaljanak, de meg a Rabszolgáltó jege is kezdett lágyulni (május közepén!) nekik pedig arra volt a legrövidebb út. Szokás szerint magokkal hozták betegeiket is, hogy részesülhessenek a haldoklók szentségeiben. Különösen meresett a szívem egy öreg asszonyon, aki a sir szélén állott már érkezésekor is. Minden jel arra mutatott, hogy legfeljebb egykét napig viszi; szerettem volna tehát, hogy maradjon közelünkben, míg bevégi, de utnak kellett eresztenünk, mert nem volt magunknak sem annyi élelmünk, hogy a haldokló családának enni adhassunk. Ft. Rur atya eltárván őt a haldoklók szentségeivel, utnak ereszté a sátorot: a beteget szánkára tették övéi, negyednap meghalt utközben.

Május 18-án messze földről érkezett néhány sátor indián. Eljöttek, hogy engemet lássanak, meggyónjanak és rögtön távozzanak, mert másnap részt kellett venniök közös halászatban, különben éhen vesznek. Az egyiknek ifju felesége minden áron szerette volna elvégezni első szentáldozását. Midőn kezét fogott velem, eme szavakra fakadt: Csak hogy én is láthattam a „nagy imádkozót (püspököt.)” Messze földön értesült a jó létek, hogy megérkeztem Rae erödhöz. Addig rimázkodott férjének, míg ez beleegyezett, hogy elkísérheti a missió-állomásra. Fölkerekedett az egész sátoraij és május 18-án megérkezett. Valamennyien meggyóntak. A fiatal asszony arra kért, engedjem az első szentáldozáshoz. Kérdőre vettem a katekizmusból de úgy találtam, hogy nincsen még kéliképen elkészülve. Úgy intézkedtem tehát, — hogy a jégolvadás után tartandó missióra ő is eljövén a többiekkel, akkor fog az Ur asztalához járulni. Hanem a szegény asszony addig kért, addig rimázkodott, míg meghallgattam kérését. Mikor megtudta a férje hogy neje végezni fogja az első szentáldozását, ő is könyörgött és részesült is eme kedvezményben. Elvégezvén mindketten első szentáldozásukat, még aznap kénytele-

nek valának utra készülni, mert élelmük elfogyott. Beléptek hozzám elbucsuzni. Az ifju asszony szólni sem tudott meghatottsága miatt; mély sóhaj tört ki kebeléből, eszméletlenül összeroskadt — — — meg volt halva. Valamennyin mélyen megilletődünk hirtelen halála fölött.

Junius 14-én, mint Jézus szentséges Szívének ünnepe, félvér és indián hiveink mind áldoztak. Hét indián a bérmálás szentségében is részesült.

Junius 21-én kezdődött a nép-missió. A pusztákról és erdőkből összesereglettek indián hiveink majdnem teljes számban. A lelkészek váltai alig bírták a munkát, melyből én is kivettem részemem. Ami időm a prédikáció és gyóntatás után maradt, azt avval töltöttem, hogy fogadtam az indiánok látogatásait. Egy-két napig megálltam helyemet, de már-már leraktam a fegyvert, midőn az éhség kényszeríté hiveinket, hogy távozzanak az erdőbe vadászni, a vizekhez halászni, amint t. i. vadászat vagy halászatból élnek. A népmissió tiz napig tartott, eme tiz nap alatt egyszer sem lakott jól a szegény nép, többen pedig 3—4 nap óta már koplaltak is.

Püspöki látogatásommal meg lehettem elégedve, mert hiveink közül 400 áldozott, 119 pedig részesült a bérmálás szentségében.

* * *

Legelőször 1850-ben érkezett hírhirdető a Rae erőd vidékére. Ambár a csere kereskedés élénksége miatt sürün látogatták az indiánok ezt a helyet, a papok csekély száma és a szükséges költségek hiánya nem engedték, hogy állandóan tartózkodjék itten hírhirdető. A szt. József missió-állomásra látogatott el ide hol egyik, hol másik hírhirdető évenként legalább egyszer. Valahára 1873-ban módomban állott, hogy Ft. Rur atya állandóan itt lakhassék. Ez a buzgó pap azóta állandóan itt működik ezen az elhagyatott állomáson, ahol papársai közül esztendőben legfeljebb egygyel találkozhatik. Az indián nyelvet úgy beszéli, mint a víz! Az indiánok élnek-halnak érte: meg is érdemli, mert életét a nép testi és lelki javának szenteli.

A szánakozás férgé rágódik szívemen, midőn látom kell, hogy itt a hó és jég világában a hírhirdetők és irgalmasnének egészsége mennyire megcsúsi a nélkülözést, sőt mondjuk ki őszintén — — a koplalást. Annál jobban bántja ez lelkemet, mert mikor látogatom őket, nemcsak élelmet nem hozok nekik, hanem abból élek, amit ők szájuktól vonnak meg. Akinek szíve van, megszánná, ha látná ezeket az éhező hírhirdetőket és apácákat itt a Mackenzi folyam vidékén. A vadászat már nem fizeti ki magát, mert a vad megfogyott. Halászatból kell élni, de sokszor halban sincsen bőség. Néhány missiónkba oly messziről kell szállítani az élelmet, hogy a fuvar háromannyiba kerül, mint az élelem ára. Ha európai hiveink nem akarják, hogy itt az örökös hó hazájában buzgólkodó hírhirdetők és apácák éhen haljanak, osszák meg velünk nélkülözhető filléereiket.“

IRODALOM.

— Előfizetési felhívás ily című munkára: **Gyakorlati oktatások a kezdő lelkiatyák, nemkülönbén a hitelemzők használatára.** Írta: Sal-

vatori Mária Fülöp S. I. Fordította : az esztergomi ősrégi papnövelde egyházirodalmi iskolája. — A diszes kiállítás, 14 nyolczadrét ivre terjedő mű ára csak 80 kr. Miu-tán a munka már ápril hó elején elhagyja a sajtót, a megrendelések febr. hó végeig eszközöndők. — Hisszük, hogy az irodalmi iskola nem végzett hálátlan munkát, mielőtt e jeles művet hazai irodalmunkba átültette. Ajáljuk olvasóink becses figyelmébe.

— Megjelenet : „**Uj magyar sion.**“ Egyházirodalmi folyóirat. XVII. évf. 193. füz. szerkeszti Zádory János. — Tartalma : Az illusztrált francia imakönyvek. — Uj évre. A szabadkömivesség. — Utivázlatok Németországból. — Irodalom és művészet. — Vegyesek. — Ara egész évre 6 frt.

— „**Egyházművészeti lap.**“ VII. évf. 1-szám. Szerkeszti és kiadja Dr. Czobor Béla Budapesten. Tartalma : Előszó. — Arpádházi Szent Margit képei. — A vagyóczi XV. századbeli templom. — Rövid közlemények. — A lelkészkezdő papság köréből. — Restauratiók. — Vegyesek. — Két ábra. — Ara egész évre 3 frt.

— „**Gondúzó.**“ Szépirodalmi heülap. II évf. 22-ik szám. Szerkeszti és kiadja Székely Aladár Budapesten (VII. Dobutca, 14.). — Tartalma : Eladó birtokok. Regény. Irta Tolnai Lajos. — Egyesülés. Költ. Dura Mátétól. — Mikor a férj mulatni jár. Irta Sikor M. — Az utolsó kurucz világ. Regény. Irta Abonyi Lajos. — Két tűz között. — Csiricsáry Bertalan ur ő méltósága. Regény Irta Vértesi A. — A kigyó. Regény, ford. Mártonffy F. Vegyesek ; Ara egész évre 6 frt, fél évre 3 frt, negyedévre 1 frt 50 kr.

A NAPI ESEMÉNYEK KÖRÉBŐL.

Oszinte bánatot keltett szívünkben a szomorú hír, mely a magyar klérus egyik legérdemesebb tagjának, Tárkányi Béla egri főegyházmezei kanonok s borsmonostori apátnak, e úszta lelkü igaz embernek elhunytáról értesít. Benne különösen a magyar egyházi irodalom minden tekintetben legszeleesebb körü, legnépszerűbb avatott képviselőjét vesztette el. Imádságos könyvei, tudományos jegyzetekkel ellátott szentírás fordítása, művészi formákban írt gyönyörű költeményei után, alig van a hazában valaki, ki őt nem ismerné. Gymnasiumainkban örömmel szavalják még mindig a lelkes balladát, Koriolánt, Chorusainknak pedig a „Katholikus Énektár“ kedvesen őrzött igazi kincse. — Odaadó nagy szellemi tevékenysége, anyagi áldozatkészsége mellett utóbbi időkben főképp a Szt.-István-Társulat nyert új életet, melynek alelnöke is volt. — Jutalmi s pályadíjakra több társulatnál tekintélyes összeget áldozott. Lelkes Maecenása volt a művészetnek, mit legjobban bizonyít szép képtára, melyet München s Róma gyöngyeiből gyűjtött össze. — Szerető fia volt hazájának és egyházának. Rómába 1873 óta évenként elzarándokolt ad visitanda limina. Ismert alak volt ezért Róma főpapi köreiből ; a Szentatyának valóságos ke-

gyeltje, ki ép az ő közbenjárására nyitotta meg a magyar kutatók előtt a Vatikán levéltárait ; leereszkedő szivességgel szokta meglátogatni Romában élő honfitársait, ezek-közt főképp a német-magyar collegium növendékeit, szel-lemteli, művelt modora következtében áldott egyéniségé-nek kedves emlékét hagyva hátra azok lelkében. A neme-sen érző gyermek kebel édes kincse, a jó anya volt igen sokszor beszédeinek tárgya ; „oh az én anyám is igazi szent Monika volt persze Agoston nélkül, szokta ilyenkor mondani, s vonzó bensőséggel emlékezett meg saját jó anyjáról is. — Olvasóink imába ajánljuk tisztelt emlé-két, szép lelkét.

— **Fővárosi Hitelszövetkezet.** Intézetünk üz-letrészejgyeire (110 frt) ugy Budapesten az igazgatóságnál, mint vidéken az erre felhatalmazott képviselőségeknél foly-ton elő lehet jegyezni. A tagok 50-1000 frtíig, kedvező feltételek mellett, személyes hitelre is, melynek művelése az intézet egyik főcélja (váltó és jótálló nélkül) esekély, minden 100 frt után csupán heti 50 krral törleszthető kölcsönt nyerhetnek, 6 százalék kamatra, ugy hogy az öngondoskodásnak ez a módja minden keresetképes és elfogadható hitelü egyénre (nőkre nézve is) előnyös és ajánlatos. Bővebbet a képviselőségeknél vagy az igazga-tóságnál. (VIII. Főherczeg Sándor-urca 32) hol egyszerü levélbeli kérdezősködésre részletes felvilágosítások kész-séggel adtnak. Budapest, 1886. február hóban. Az igaz-gatóság.

11 sorsjegy 10
csak

11 sorsjegy 10
csak

Főnyeremény készpénzben

50.000 ft

11 sorsjegy 10
csak

11 sorsjegy 10
csak

10.000 ft. 5000 ft 20° lev. || 4788 pénznyeremény.

10.000 ft. 5000 ft 20° lev. || 4788 pénznyeremény.

A magyar lovar-egyiet. sorsjegy-irodaja : Budapest, vaczi-utoza 6. sz.

A magyar lovar-egyiet. sorsjegy-irodaja : Budapest, vaczi-utoza 6. sz.

Kiadja : Az erdélyi rom. kath. irodalmi társulat. Felelős szerkesztő : Dr. TÓDOR JOZSEF.

Szerkesztőtársak : Dr. CSERNI BÉLA, Dr. SZUCHY BÉLA, STRAUBERT ÖDÖN, Dr. VERESS FERENCZ.

Nomatott a püsp. lyc. nyomda gyorssejtőjén Gyulafehérvárrt.